

Het parlementaire jaar 2005-2006¹

Alexander van Kessel en Marij Leenders

September 2005

Begroting en algemene beschouwingen

Ook dit jaar ligt de miljoenennota vroegtijdig op straat. Een jaar eerder ontstond er ophef nadat het *RTL-nieuws* had geciteerd uit een conceptversie. Minister van Financiën Zalm (VVD) heeft dat dit jaar proberen te voorkomen door de fractievoorzitters van de Tweede Kamer een week van tevoren een gewaarmerkt exemplaar onder embargo te doen toekomen. Tevergeefs, ook de media blijken te beschikken over de inhoud.

Het vijftienvingjarig regeringsjubileum van de koningin geeft dit jaar extra cachet aan Prinsjesdag. In de troonrede schenkt de regering veel aandacht aan de toestand in Nederland en de wereld, vooral op het terrein van betere samenwerking op het gebied van veiligheid, versterking van de economie en de Europese integratie. De regering stelt zich vier centrale doelen: veiligheid, werk, minder regels en kwaliteit van voorzieningen en onderling respect. Zij benadrukt verder dat in deze periode de vruchten kunnen worden geplukt van de pijnlijke maatregelen van afgelopen jaren: 'het zoet na het zuur'.

Bij de Algemene Beschouwingen verwijten de oppositiepartijen premier Balkenende (CDA) dat de inkomensverschillen zijn vergroot, het met de economie steeds slechter gaat en het kabinet met de plannen veel onrust heeft veroorzaakt in de maatschappij. Bij het betoog van PvdA-fractievoorzitter Bos over de gevolgen van het nieuwe zorgstelsel steekt verantwoordelijk minister Hoogervorst (VVD) zijn vinger in zijn mond ten teken van walging. Later in het debat biedt hij hiervoor zijn excuus aan.

Balkenende pareert de oppositionele kritiek door te benadrukken dat de veranderingen in bijvoorbeeld de WAO, de WW en de zorg noodzakelijk zijn om de verzorgingsstaat in de toekomst te kunnen bekostigen: 'Dit kabinet past ervoor volgende generaties op te zadelen met problemen die we nu kunnen oplossen.' Ook dit jaar hebben de oppositiepartijen een tegenbegroting gemaakt, waarbij vooral meer geld voor de minima is gereserveerd. Balkenende is niet onder de indruk, maar zegt wel maatregelen toe ter voorkoming van koopkrachtdaling.

Moord op Nienke Kleiss en harde waarheid van Donner

Op 15 september 2005 dienen GroenLinks en de SP een motie in waarin zij het vertrouwen opzeggen in minister van Justitie Donner (CDA) omdat er fouten zijn gemaakt in de zaak van de moord op de tienjarige Nienke Kleiss uit 2000. Het debat draait om de vraag of deze kwestie een incident is of dat de justitiële keten structurele misstanden kent. Donner is in het debat overtuigend. Hij geeft toe dat er ernstige fouten zijn gemaakt door politic en justitie, en neemt hiervoor duidelijk de verantwoordelijkheid. Hij neemt de aanbevelingen over van de

door hem ingestelde onderzoekscommissie-Posthumus: voortaan zullen strafzaken gemakkelijker kunnen worden geopend, er komt een grondige en structurele aanpak bij zowel het openbaar ministerie als het Nationaal Forensisch Instituut (NFI) en een 'verbeterprogramma' wordt ingevoerd voor medewerkers van Justitie om bewijsmateriaal beter op waarde te kunnen schatten. De motie haalt het niet omdat de PvdA een minister niet wegstuurt 'als alles wat er gaat gebeuren je aanstaat'.

Nevenfuncties

Minister van Landbouw Veerman (CDA) moet in de Kamer tekst en uitleg geven omdat hij in het Franse handelsregister nog steeds staat geregistreerd als directeur van enkele bedrijven. De SP zinspeelt als enige partij op zijn aftreden. Veerman maakt in een spoeddebat indruk door zijn persoonlijke verklaring. Hij had ten onrechte een handtekening gezet onder de jaarrekening van een van zijn Franse bedrijven. Bewindslieden mogen wel bedrijven bezitten, maar er niet het beheer over voeren. Veerman erkent ruitelijk dat hij slordigheden heeft begaan, maar niet te kwader trouw heeft gehandeld en er persoonlijk niet beter van is geworden. Hiermee behoudt hij de steun van de Kamer. Balkenende publiceert naar aanleiding van de commotie ook de nevenfuncties van andere bewindslieden. Hij houdt na deze ervaring heel formeel vast aan de regel dat voor het bekleden van een nevenfunctie aan de minister-president persoonlijk toestemming moet zijn gevraagd. Voor ongeveer vijftig nevenfuncties blijkt dit niet het geval.

En verder...

- moet de overheid volgens de rechtbank de subsidie aan de SGP opschorten omdat vrouwen in deze partij geen bestuursfuncties mogen bekleden;
- steunt de meerderheid van de Kamer het plan van minister Peijs om de kilometerheffing voorsnog uit te stellen;
- hekelt een Kamermeerderheid de bemoeizucht van de liberale eurocommissaris van Mededinging Kroes, die de huurcorporaties oneerlijke concurrentie verwijt omdat ze met staatssteun huizen aan mensen verhuren met een hoog inkomen;
- blijft scheiden mogelijk zonder tussenkomst van de rechter, de zogenaamde 'flitscheiding', maar alleen voor gehuwden die geen minderjarige kinderen hebben;
- stapt SP-Kamerlid De Ruiter uit de fractie vanwege 'buitensporig zware' werkdruk.

Oktober 2005

Naweeën van het Europese referendum

De referendumcommissie, onder leiding van de Nijmeegse staatsrechtsgeleerde Kortmann, laat in een verslag aan de Tweede Kamer weten dat het referendum een aantal hiaten vertoonde: de voorbereiding was te kort, de vraagstelling was te ingewikkeld en er was te weinig geld voor de campagnes. Verder vinden Kamer en kabinet na het nee tegen de Grondwet dat een 'brede maatschappelijke discussie' op gang moet komen over de Europese Unie. In de Kamer is echter fel verzet vooral van de SP, omdat de organisatie in handen is van de voorstanders van de Grondwet: staatssecretaris voor Europese Zaken Nicolai (VVD) en de ondervoorzitter van de Tweede Kamer, Hamer (PvdA). De VVD vindt de exercitie 'energie-, geld- en tijdsverspilling'. Kamer en regering besluiten zich terug te trekken.

Wetsvoorstel Mediaplan

In juni waren de coalitiepartijen in hoofdlijnen akkoord gegaan met de hervormingen van de publieke omroep vanaf 2008, waarbij een onafhankelijke raad van bestuur verantwoordelijk wordt voor het totale programmabeleid, waardoor de invloed van de afzonderlijke omroeporganisaties wordt teruggedrongen. Het Kamerdebat hierover zou in september moeten plaatsvinden. Maar tijdens de hoorzitting op 5 september is er zoveel kritiek (met name op de opheffing van de NPS) dat de Tweede Kamerleden besluiten tot het inlassen van een schriftelijk vragenronde (260 vragen). In het daaropvolgende Kamerdebat heeft de oppositie kritiek op de coalitiepartijen omdat door vooroverleg het debat is dichtgetimmerd.

De vraag komt steeds weer terug in hoeverre het plan, vooral de opheffing van de NPS, een product is van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Medy van der Laan (D66) of van de fractievoorzitters van de coalitiepartijen. De staatssecretaris verdedigt zich fel: in het plan zit haar visie. Aangezien de opheffing van de NPS tot zoveel commotie aanleiding geeft, komt zij tegemoet aan de motie van PvdA, SP en GroenLinks om de opheffing uit te stellen tot 2011. Hiermee haalt zij de angel uit het debat.

Uitzetting criminele vreemdelingen

Minister Verdonk van Vreemdelingenzaken en Integratie krijgt steun van CDA, VVD, LPF en SGP voor haar voornemen om een vreemdeling die in de eerste drie jaar van verblijf een misdrijf pleegt zijn verblijfsvergunning af te nemen. Zij wijst op de preventieve werking van deze maatregel. De linkse oppositie, ChristenUnie en regeringspartij D66 noemen het voorstel 'symboolpolitiek, spierballentaal en papieren beleid'. GroenLinks dringt er bij de minister op aan eerst te zorgen voor een effectieve uitvoering van het vigerende beleid, alvorens het aan te scherpen. Immers: mensen die op dat moment al kunnen worden uitgezet, gaan helemaal het land niet uit. D66 vindt dat de minister bij het uitzetten een onderscheid moet maken tussen zogeheten draaideurcriminelen en mensen die een rol drop stelen of een parkeerboete niet hebben betaald.

En verder...

- dient onafhankelijk Kamerlid Wilders een initiatiefwetsvoorstel in voor een referendum over toetreding van Turkije tot de EU;
- wil een meerderheid in de Kamer de vergoeding van de eerste behandeling voor een reageerbuisbevruuchting weer terug in de basisverzekering en een volledige vergoeding voor vruchtbaarheidsbehandeling;
- biedt minister van Buitenlandse Zaken Bot (CDA) de Kamer zijn excuses aan, nadat commotie is ontstaan over de vraagtekens die hij heeft geplaatst bij de juistheid van de Amerikaans-Britse invasie in 2003 in Irak;
- steunt een Kamermeerderheid het wetsvoorstel om ambtenaren die eindverantwoordelijk zijn voor verboden handelingen van hun dienst, strafrechtelijk te vervolgen;
- dient GroenLinks een initiatiefwetsvoorstel in om de werkgever te verplichten mee te betalen aan kinderopvang;
- krijgt LPF'er Eerdmans de Thorbeckeprijs voor de welsprekendste politicus;
- herdenken Tweede Kamer en kabinet in een gezamenlijke vergadering Tweede Kamerlid en voormalig staatssecretaris van Onderwijs Karin Adelmund (overleden op 21 oktober); zij wordt in de Kamer opgevolgd door Pieter Meijer.

November 2005*Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA)*

De Eerste Kamer gaat akkoord met de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA), de opvolger van de Wet Arbeidsongeschiktheid (WAO). In de WIA krijgen slechts de blijvend en volledig arbeidsongeschikten een volledige uitkering, gedeeltelijk arbeidsgehandicapten krijgen een loonaanvulling die hoger is als ze werken, en mensen die voor minder dan 35% arbeidsongeschikt verklaard zijn, krijgen helemaal geen uitkering. Het belangrijkste doel is zoveel mogelijk arbeidsongeschikten te prikkelen weer werk te zoeken.

CDA-minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid De Geus moet wel een aantal toezeggingen doen. Zo belooft hij bij de 'werktop' met de sociale partners aandacht te vragen voor de mensen die maar voor een klein deel arbeidsongeschikt zijn. De linkse oppositie wijst de plannen af, zoals eerder ook in de Tweede Kamer is gebeurd. PvdA en GroenLinks hekelen de ingewikkeldheid van de wet en vrezen daarom de snelle invoer op 1 januari 2006. Er wordt aan getwijfeld of de beoogde uitvoerende instantie, het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), die al achterstanden heeft, klaar is voor de uitvoering van de WIA.

Overlevenden van de brand in het cellencomplex op Schiphol-Oost

Minister Verdonk (VVD) wil de uitzetting hervatten van de overlevenden van de brand in het detentiecentrum op Schiphol-Oost, waar eind oktober elf illegalen om het leven kwamen. De minister had de uitzetting opgeschort in afwachting van de uitkomsten van het technisch onderzoek naar de brand. SP en GroenLinks dringen juist aan op een pardon

De ministers Verdonk en Donner tijdens de persconferentie over de Schipholbrand, 27 oktober 2005 [Foto: ANP – Koen Suyk].

voor deze vreemdelingen. De linkse oppositiepartijen reageren zeer geschokt op deze onverwachte aankondiging tijdens een spoeddebat over de volgens hen 'volstrekt inadequate nazorg' van de 268 overlevenden. 'Schandalig', aldus Kamerlid Vos (GroenLinks). Waarom tonen deze bewindslieden 'niet meer compassie' met de betrokkenen bij de ramp, roept het Kamerlid Straub (PvdA) verontwaardigd. Coalitiepartijen CDA en VVD houden zich buiten de discussie over de nazorg en zijn bovendien niet tegen hervatting van de uitzetting.

Clandestiene CIA-gevangenen in Europa

De Tweede Kamer is zeer kritisch over de berichten over clandestiene CIA-gevangenen in Europa. Minister Bot, die hierover opheldering heeft gevraagd bij de Amerikaanse zaakgevestigde, probeert in het begrotingsdebat de zorg van de Tweede Kamer weg te nemen met 'garanties' voor een ordentelijke behandeling van de krijgsgevangenen. Volgens regeringspartij VVD tasten de berichten over de behandeling van gedetineerden in Guantánamo Bay en de geruchten over de geheime detentiecentra het morele overwicht van het Westen aan. Tot verrassing van de linkse oppositie waarschuwt de VVD een nieuwe missie in Afghanistan niet te zullen steunen als daar het humanitaire oorlogsrecht niet wordt gerespecteerd.

En verder...

- reageert de Kamer verbijsterd op het nieuws dat de HSL, vanwege het niet op tijd bestellen van treinstellen, pas definitief in april 2007 gaat rijden;
- belooft minister voor Ontwikkelingssamenwerking Van Ardenne (CDA) zich, naar aanleiding van een kamerbreed gesteunde LPF-motie, in internationaal verband in te spannen om onrechtmatig verkregen ontwikkelingsgeld terug te vorderen;
- is er geen Kamermeerderheid om het referendum vast te leggen in de Grondwet.

December 2005

Congolese asielzoekers

Minister Verdonk heeft opdracht gegeven aan de commissie-Havermans uit te zoeken in hoeverre gegevens van Congolese asielzoekers in Congo terecht zijn gekomen. De commissie concludeert dat weliswaar geen gegevens uit het asioldossier zelf, maar wel andere gegevens van asielzoekers aan Congo zijn verstrekt. Coalitiepartijen CDA en D66 vinden dit een ernstige fout. D66 wil dat de minister dat ruitertlijk toegeeft en haar excuses maakt. Voor de linkse oppositie staat al vóór dit derde spoeddebat vast dat de minister moet aftreden. Zij dient dan ook samen met de ChristenUnie een motie van afkeuring in waarin zij de minister onder meer verwijt mogelijkwerwijs de ex-asielzoekers en hun families in gevaar te hebben gebracht. Overigens betreft het niet alleen Congolezen; in totaal gaat het om 102 ex-asielzoekers uit 31 verschillende landen. De Kamer is hierover onjuist en onvolledig geïnformeerd. Verdonk biedt haar excuses aan omdat zij de Kamer 'onvolledig en feitelijk onjuist' heeft geïnformeerd, en doet ook nog een aantal toezeggingen. De motie van afkeuring haalt geen meerderheid in de Kamer. Alleen de PvdA, GroenLinks, SP en ChristenUnie stemmen voor.

Compensatie koopkracht

Een meerderheid in de Kamer wil dat het kabinet vanwege de stijging van de olieprijs de toegenomen energiekosten van de burger compenseert. In september heeft CDA-fractievoorzitter Verhagen een breed gesteunde motie ingediend voor compensatie als er 'een verstoring van het koopkrachtbeeld' zou optreden. De CDA-fractie vraagt per huishouden van het kabinet 35 euro compensatie voor de gestegen energierekening. Het kabinet slaat het verzoek af omdat het verwacht dat de koopkrachtdaling wordt goedgehaakt door de te verwachten economische groei. Het kabinet komt met een compromisvoorstel: 70 miljoen extra voor de bijzondere bijstand en verhoging van de kinderkorting. De coalitiepartijen kunnen zich hierin vinden.

Gratis openbaar vervoer voor mbo-leerlingen

Ondanks tegenstemmen van CDA en VVD wordt een PvdA-motie voor een gratis openbaarvervoersregeling voor mbo-leerlingen aangenomen. Een meerderheid van de oppositiepartijen en D66 steunen de motie.

En verder...

- gaat de Kamer akkoord met 85 miljoen euro compensatie voor de kokkelvissers, die sinds 2005 niet meer mogen vissen in de Waddenzee;
- kiest de parlementaire pers minister Donner tot politicus van het jaar en PvdA-Kamerlid Van Dam tot talent van het jaar;
- steunt een Kamermeerderheid de motie van onafhankelijk Kamerlid Wilders om het dragen van een boerka in het openbaar te verbieden.

Januari 2006*Lekken Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD)*

De Kamer is verontrust nadat gebleken is dat een deel van een geheim justitieel dossier naar het 'criminele circuit' is gelekt en van daaruit in handen van *De Telegraaf* is gespeeld. Uit het dossier zou blijken dat in de jaren negentig Amsterdamse ambtenaren bij politie en justitie door wapenhandelaar Mink K. zouden zijn omgekocht. De AIVD heeft aangifte gedaan wegens schending van de Wet op de staatsgeheimen. De verantwoordelijke ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie houden het voor mogelijk dat de lekken bij de AIVD onderdeel uitmaken van een bewuste strategie van de georganiseerde misdaad: tegenaanvallen van criminelen om de rechtsgang te dwarsbomen. De Kamer wil weten of het lek deel uitmaakt van een structureel probleem bij de AIVD, want afgelopen weken verschenen berichten over het achterlaten van diskettes en het kwijtraken van een *memory-stick*. Volgens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Remkes (VVD) is er geen 'structureel probleem' bij de AIVD en zijn recente fouten en de lekken onvergelykbare incidenten. De coalitiefracties en de LPF willen eerst de uitkomst afwachten van eerder ingesteld onderzoek door de AIVD zelf en door het Openbaar Ministerie.

Doorbreken monopolie verzekeraars

PvdA en VVD dienen samen een initiatiefwetsvoorstel in dat korte metten moet maken met het monopolie van verzekeraars op gunstige pensioenspaarregelingen. Volgens de indieners van het voorstel berekenen verzekeraars onnodig hoge kosten voor lijfrenteproducten. Zij willen

de concurrentie bevorderen en het ook voor banken mogelijk maken voortaan lijfrenteproducten aan te bieden, wat tot dusver voorbehouden is aan verzekeraars. Een Kamermeerderheid steunt het voorstel.

En verder...

- is volgens Kamervoorzitter Weisglas het terugbrengen van het aantal Tweede Kamerleden, een voorstel van CDA-fractievoorzitter Verhagen, niet de oplossing voor de kloof tussen burger en politiek;
- levert de SP in 2005 de top drie van Kamerleden die de meeste schriftelijke vragen indienden;
- toont Kamervoorzitter Weisglas zich verbolgen ('oncollegiaal en deloyaal') over de uitlatingen van D66-minister Pechtold, die zich laatdunkend ('vuil' en 'vunzig') heeft uitgelaten over de Haagse politiek;
- hekelt een Kamermeerderheid het plan van minister Verdonk om een landelijke gedragscode in te voeren, zoals het verplicht Nederlands spreken op straat;
- gebruiken Kamerfracties, aldus een rapport van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het geld dat is bestemd voor de ondersteuning van de parlementaire fracties 'massaal voor andere doeleinden'.

Februari 2006

Missie Afghanistan

De Tweede Kamer is kritisch over het 'voornemen' van het kabinet om 1200 Nederlandse militairen in te zetten in een militaire veiligheids- en wederopbouwmissie van de International Security Assistance Force (ISAF) in de Afghaanse provincie Uruzgan. D66 vindt een dergelijke missie zinloos omdat de regio door geweld van verzetsgroepen nog te gevaarlijk is en dreigt met een kabinetscrisis indien zij zou doorgaan. Het CDA wil een tweederde Kamermeerderheid voor het uitzenden van de militairen. Op aandringen van de Kamer wordt het 'voornemen' op 13 januari door het kabinet omgezet in een 'besluit'.

Tijdens het Kamerdebat op 2 februari gaat een meerderheid akkoord met de missie. De PvdA wenst een duidelijke scheiding tussen de ISAF-missie en de Amerikaanse strijd tegen het terrorisme in Afghanistan, hetgeen minister van Defensie Kamp garandeert. Tegen de uitzending stemmen SP, GroenLinks, PvdA-Kamerlid Van Heteren en D66, dat het eerdere dreigement de regeringscoalitie te verlaten wanneer het tóch tot een uitzending komt niet uitvoert. Volgens fractieleider en politiek leider van D66 Dittrich waren zijn eerdere toespelingen op een kabinetscrisis er slechts op gericht geweest de PvdA over te halen tot het 'nee'-kamp. Dit optreden van de fractievoorzitter zet kwaad bloed bij de achterban en hij besluit af te treden nadat hij heeft erkend 'politiek-tactische fouten' te hebben gemaakt in de zaak-Uruzgan. Lousewies van der Laan volgt hem op.

Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

De Kamer gaat na talrijke ingrijpende wijzigingen van het oorspronkelijke voorstel akkoord met de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) van staatssecretaris Ross van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (CDA). De staatssecretaris oogstte eerder grote verbijstering in de Kamer en grote weerstand bij de cliëntenorganisaties met haar wetsvoorstel. In het voorstel kregen gemeenten alle vrijheid om te bepalen wat hun minder valide burgers nodig

Spotprent Tom Janssen, Trouw, 12 januari 2006.

hadden. Het herziene voorstel is grotendeels aangepast aan de wensen van de toekomstige gebruikers, onder wie ouderen en gehandicapten. De gemeenten zijn voortaan verplicht hulpbehoevende burgers voorzieningen te bieden waarmee ze een zo normaal mogelijk leven kunnen leiden. Verder is de invoerdatum een halfjaar vooruitgeschoven, is de positie van de cliëntenraden versterkt en moeten alle hulpverzoeken aan één loket worden behandeld. Door de steun van oppositiepartij PvdA haalt het wetsvoorstel het alsnog.

Europese Bewaarplicht van internet- en telefoniegegevens

Eenenveertig internetaanbieders zijn in verzet gekomen tegen de door de EU voorgestelde bewaarplicht gedurende een jaar van internet- en telefoniegegevens. Ze wijzen op de hoge kosten, de schending van privacy en de belemmering van innovatie van deze sector. PvdA, GroenLinks en D66 sluiten zich bij deze bezwaren aan. D66 dient een motie in die het kabinet oproept niet in te stemmen met de Europese bewaarplicht. De Kamer schaart zich achter de motie.

En verder...

- keert de Kamer zich tegen het idee van de Europese Commissie om een 'vrijwillige gedragscode' te ontwikkelen voor de omgang van de pers met gevoeligheden van gelovigen;
- heeft het parlement ingestemd met het wetsvoorstel burgerinitiatief, een plan van Kamervoorzitter Weisglas waarbij burgers zelf de mogelijkheid krijgen voorstellen aan te kaarten bij het parlement;
- is de Kamer geschokt over het kritische rapport over de Koninklijke Marechaussee, waarin

onder meer staat dat de manier van leidinggeven niet deugt en dat het personeel niet efficiënt wordt ingezet;

- stemt de Kamer niet in met het voorstel van minister Hoogervorst van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor de verkoop van medicijnen in supermarkten en benzinepompen;
- wil de Kamer ouders van criminele, overlast gevende jongeren bestraffen als zij weigeren hulp te aanvaarden bij de opvoeding, en wil zij burgemeesters de bevoegdheid geven een avondklok, een meldingsplicht of een contactverbod in te stellen bij overlast gevende jongeren;
- wil de Kamer dat de Nederlandse Spoorwegen het nieuwe treintijdschema aanpassen omdat hierin te weinig aandacht is voor de regio's buiten de Randstad.

Maart 2006

Landelijke gevolgen gemeenteraadsverkiezingen

VVD-fractievoorzitter Van Aartsen treedt af na de teleurstellende uitslag voor zijn partij bij de gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart, waarbij PvdA, ChristenUnie en SP winnen. Van Beek wordt aangewezen als tijdelijk fractievoorzitter.

Een aantal Tweede Kamerleden wordt na de gemeenteraadsverkiezingen actief in het gemeentebestuur. De PvdA'er Duivesteyn, sinds 1994 Kamerlid, vertrekt wegens zijn benoeming tot wethouder in Almere. Zijn zetel wordt ingenomen door partijgenoot Wagner, tot dat moment gemeenteraadslid van Voorburg-Leidschendam. Van Heemst (PvdA) verlaat na bijna vijftien jaar de Tweede Kamer nadat hij fractievoorzitter is geworden in de Rotterdamse gemeenteraad. Hij wordt opgevolgd door Krähe. Vos (GroenLinks) wordt wethouder in Amsterdam. Haar plaats wordt ingenomen door het voormalige Amsterdamse gemeenteraadslid Özütok. Koomen (CDA) verlaat de Tweede Kamer vanwege haar benoeming tot wethouder in Enschede; Willems-van der Ploeg, die eerder in 1993-1994 al Kamerlid was, volgt haar op. Luchtenveld (VVD) verlaat de Kamer om terug te keren als wethouder in Amersfoort.

Kamervoorzitter Weisglas uit zijn onvrede over het grote aantal vertrekkers uit de Kamer en het 'verlies aan ervaring en collectief geheugen' van de Kamer. Ook het omgekeerde gebeurt overigens: Griffith keert, nadat de VVD na de gemeenteraadsverkiezingen buiten het college van B en W in Amsterdam is gebleven, terug in de Tweede Kamer. Nog geen jaar eerder had zij het parlement verlaten om in Amsterdam wethouder en lijsttrekker te worden.

Hand-en-spandiensten voor de CIA?

De linkse oppositiepartijen vinden dat Nederland zich medeschuldig maakt aan de schending van het internationale recht door toe te staan dat de CIA in het geheim gevangenen vervoert via Nederlandse vliegvelden. In een Kamerdebat houdt minister van Buitenlandse Zaken Bot overeind dat er geen concrete aanwijzingen zijn dat de Amerikanen illegaal via Nederlandse vliegvelden gevangenen vervoeren. Volgens Koenders (PvdA) laat het kabinet zich 'in slaap sussen' door de Amerikaanse regering.

Exploitatie Betuwelijn

De Tweede Kamer bekritiseert minister van Verkeer en Waterstaat Peijs (CDA) vanwege haar beleid betreffende de exploitatie van de Betuwelijn. Na het wegvallen van andere potentiële partners valt die exclusief toe aan ProRail, waardoor de financiële risico's voor het Rijk

komen. De Kamer maakt bezwaar tegen de exclusieve exploitatie van de Betuwelijn door ProRail voor de eerste drie jaar. De minister weigert andere marktpartijen bij de exploitatie te betrekken. De regeringspartijen steunen haar nadat zij – onder dreiging van een motie – ook de havenbedrijven van Rotterdam en Amsterdam een rol heeft toegekend in de exploitatie, waardoor ProRail geen monopoliepositie meer heeft. Hofstra (VVD): ‘De minister kan nu weer aan de slag.’

En verder...

- gaat de Kamer bij de behandeling van de Geneesmiddelenwet niet akkoord met de voorstellen van minister Hoogervorst ter liberalisering van de geneesmiddelendistributie en gereguleerde marktwerking in de ambulancezorg;
- bekritiseert de Kamer minister van Ontwikkelingssamenwerking Van Ardenne vanwege haar uitspraken gedaan in de *Yemen Times* naar aanleiding van de cartoonrellen, waarin ze waarschuwde voor ‘fundamentalistische secularisten’;
- besluit het kabinet onder druk van de gehele Kamer tot uitstel van invoering van het nieuwe, gedeeltelijk geliberaliseerde huurbeleid van minister van VROM Dekker (VVD) tot op zijn vroegst 1 januari 2007;
- erkent minister van Defensie Kamp (VVD) in de Tweede Kamer dat bij vijf ‘incidenten’ in Zuid-Afghanistan in januari en februari waarbij Nederlandse commando’s betrokken waren, arrestanten zijn weggevoerd naar de omstreden Amerikaanse gevangenis te Bagram, waar naar verluidt gemarteld wordt;
- steunt een Kamermeerderheid voorstellen van minister van Bestuurlijke Vernieuwing Pechtold (D66) voor wijzigingen in onder meer de Kieswet, waardoor zieke en zwangere Kamerleden zich maximaal driemaal tijdens de parlementaire periode voor zestien weken mogen laten vervangen.

April 2006

Grenzen aan topsalarissen in (semi)overheidssectoren?

Een voortdurende steen des aanstoots voor het parlement vormen de almaar hoger wordende salarissen voor topfunctionarissen in de (semi)publieke sector. In de discussie komen ook de inkomens van ministers en Kamerleden aan de orde. Om de verschillen met hun topambtenaren te verkleinen, wil het kabinet het ministerssalaris laten stijgen met dertig procent, zoals aanbevolen door een commissie onder leiding van oud-VVD-voorman Dijkstal. Ook zou geen enkele topambtenaar méér moeten verdienen dan de premier. PvdA-leider Bos verklaart een salarisverhoging van tien procent voldoende te vinden. Midden maart stopt het CDA het pleidooi voor verhoging van salarissen van ministers en Kamerleden, nadat vertrouwelijke stukken uitgelekt zijn.

Naar aanleiding van het inkomen van topman Boersma van energiebedrijf Essent roept de Kamer het kabinet op meer te doen tegen de excessieve beloningen. Tijdens een heftig Kamerdebat wijst Balkenende erop dat dit een zaak is van de aandeelhouders: ‘Al vliegt u door het plafond. Ik wil geen loonpolitiek voeren in sectoren die in hun aard privaat zijn.’ Wel komt het tot een wet die verplicht tot openbaarmaking van de topinkomens die met publiek geld betaald worden.

Minister Hoogervorst erkent tijdens een Kamerdebat dat de salarissen voor medisch specialisten te hoog zijn: 'Als het salaris van de minister-president het maximum zou zijn, moeten alle medisch specialisten worden ontslagen.' Hij weigert echter over te gaan tot de instelling van een wettelijk topsalaris. Enkele dagen later eist een Kamermeerderheid bij motie van de SP'er Irrgang een code voor de inkomens van de bestuurders van energiebedrijven. Slechts CDA en VVD stemmen tegen.

Begin juni neemt de Kamer een motie van GroenLinks aan die het kabinet oproept maatregelen te nemen tegen de salarisstijging bij de directeuren van woningcorporaties. Minister Dekker ziet echter niets in de motie. Tijdens een spoeddebat wordt het kabinet wederom gebrek aan daadkracht verweten. GroenLinks-woordvoerder Vendrik houdt Balkenende voor: 'U bent van de normen en waarden. Nou, dit is waardenloos.'

Motie van afkeuring tegen Verdonk

De SP-fractie dient een motie van afkeuring in tegen minister Verdonk vanwege onzorgvuldigheid bij de uitzetting van 181 uitgeprocedeerde Syrische asielzoekers, waarover zij vervolgens de Kamer verkeerd inlichtte. Een Syrische delegatie had de asielzoekers tijdens gesprekken ten kantore van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) gedwongen hun dossier te overleggen, waardoor zij mogelijk gevaar lopen na terugkeer in hun land van herkomst. Bovendien had een groot deel van de gesprekken plaatsgevonden zonder de aanwezigheid van functionarissen van de IND.

De motie wordt gesteund door PvdA, GroenLinks, SP, ChristenUnie en – bijzonder in de parlementaire geschiedenis – de SGP. Ook de regeringspartijen hebben kritiek, maar houden de minister in het zadel.

En verder...

- schort minister Verdonk na kritiek uit de Kamer de uitzetting van uitgeprocedeerde asielzoekers uit Iran op – het betreft christenen en homoseksuelen, die in Iran gevaar lopen te worden vervolgd;
- stelt de commissie Buitenlandse Zaken van de Kamer vragen aan de ministers Bot en Kamp over acties van Nederlandse troepen in Afghanistan, waarbij Afghaanse slachtoffers zijn gevallen;
- berispt Kamervoorzitter Weisglas de PvdA'er Dijsselbloem vanwege diens voor de radio citeren uit een vertrouwelijk rapport over de verdwijning van 125 minderjarige Indiase asielzoekers;
- botsen kabinet en Kamer over het openstellen van de grenzen voor werknemers uit de nieuwe, Oost-Europese EU-landen per 1 mei; na overleg in het kabinet verschuift de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Van Hoof (VVD) de openstelling naar 1 januari 2007;
- gaat de Tweede Kamer akkoord met het voorstel van minister van Economische Zaken Brinkhorst (D66) om de energiebedrijven te splitsen;
- stemt een Kamermeerderheid in met kabinetsvoorstellen ter reparatie van de koopkracht van gezinnen met een miljard euro;
- krijgt het voorstel van minister Hoogervorst om tatoeëring en piercing onder toezicht van de GGD te plaatsen instemming van een Kamermeerderheid.

Mei 2006*Het paspoort van Hirsi Ali*

Tijdens een uitzending van het tv-programma *Zembla* bevestigt VVD-Kamerlid Hirsi Ali haar eerdere bekentenis dat zij bij haar asielaanvraag in 1992 gelogen heeft over haar achternaam en geboortedatum. Minister Verdonk laat hierop een onderzoek instellen naar de rechtmatigheid van het Nederlanderschap van Hirsi Ali, dat binnen enkele dagen resulteert in een brief waarin wordt geconcludeerd dat zij het Nederlanderschap onrechtmatig heeft verkregen. Op een persconferentie verklaart Hirsi Ali per direct te zullen aftreden als Kamerlid om in september aan het werk te gaan bij een conservatieve denktank in Amerika. De brief van Verdonk leidt tot grote verontwaardiging binnen en buiten de VVD. Vice-premier en voormalig VVD-lijsttrekker Zalm verwondert zich over de haast bij de besluitvorming.

Tijdens een langdurig Kamerdebat vindt Verdonk bijna de gehele Kamer tegenover zich. Enkele woordvoerders vermoeden strategische overwegingen achter het handelen van de minister, die op dat moment verwickeld is in de strijd om het lijsttrekkerschap van de VVD, en beoordelen het besluit als onzorgvuldig. Lang houdt zij, onder verwijzing naar de Wet op het Nederlanderschap en een uitspraak van de Hoge Raad in een soortgelijk geval, vol: 'Regels zijn regels.' Zij moet wijken onder druk van twee moties (van VVD-fractievoorzitter Van Beek en van CDA-fractieleider Verhagen), gesteund door VVD, CDA, PvdA, GroenLinks, D66 en SP, die de minister oproepen haar besluit te heroverwegen. De linkse fracties verwijten de VVD hypocrisie nu het een geestverwant en collega betreft. ChristenUnie-fractievoorzitter Rouvoet vindt het de 'onvermijdelijke prijs die de VVD betaalt voor het beleid dat die fractie zelf heeft gewild'.

De Zuiderzeelijn

Het kabinet besluit na een advies van het Critical Review Team de aanleg van een snelle magneettreinverbinding tussen Amsterdam en Groningen (de 'Zuiderzeelijn') te annuleren, omdat nut en noodzaak ervan niet zijn aangetoond en de uitvoering kostbaar zal zijn. Het voornemen van het kabinet leidt tot heftige reacties in het noorden. Een Kamermeerderheid (CDA, VVD, PvdA en SP), eerder akkoord met het afblazen van de Zuiderzeelijn, wil nieuw onderzoek naar de behoefte aan en de haalbaarheid van de lijn naar het noorden. Op 1 juni debatteert de Kamer met minister Peijs, die uiteindelijk de toezegging van een nieuw onderzoek doet.

En verder...

- stemt een ruime Kamermeerderheid in met het wetsvoorstel van minister Donner om de mogelijkheden voor opsporing en vervolging van terroristische misdrijven te vergroten;
- keert Eerste Kamerlid Pormes, die eerder door het partijbestuur van GroenLinks was geroyeerd omdat hij niet de waarheid zou hebben verteld over zijn activistische anteceden-ten, na een door de partijraad afgedwongen bemiddeling terug in de Senaat, onder de toezegging dat hij in het najaar van 2006 alsnog het veld ruimt.

Juni 2006

Gedeeltelijke privatisering Schiphol

Nadat in 2005 de Kamer niet heeft ingestemd met de volledige privatisering van Schiphol, gaat ze na een spoeddebat op 28 maart wél akkoord met gedeeltelijke verkoop. In de Eerste Kamer stemmen in juni slechts CDA en VVD in met de kabinetsvoorstellen, zodat er een minieme meerderheid is voor de privatisering (33 voor, 31 tegen). Een meerderheid van de aandelen blijft overigens in overheidshanden. Hiermee komt een einde aan een tien jaar durend debat over de privatisering van Schiphol en kan een opgeluchte minister Zalm ('Het moet ook eens een keer over zijn') het overleg beginnen met de gemeente Amsterdam – die tegen privatisering is.

Verantwoordingsdebat

Tijdens het jaarlijkse verantwoordingsdebat wordt de optimistische presentatie van de resultaten van het kabinetsbeleid over 2005 aangevochten door de oppositie. PvdA-leider Bos refereert aan de gegroeide tegenstellingen onder de bevolking; GroenLinks-woordvoerder Vendrik wijst op de in vergelijking met 2002 gestegen werkloosheid. Premier Balkenende beklagt zich over de kritiek en wijst op de waardering in het buitenland: 'Collega's van mij vragen wat er in Nederland aan de hand is omdat wij weer vooroplopen. Zij hebben er waardering voor, maar hier in het parlement krijgen wij alleen maar gezeur. Hou toch op!'

Over de methodiek van het verantwoordingsdebat heerst algemeen onvrede. Naar de mening van CDA-fractievoorzitter is het niet meer dan 'een politieke accountancyverklaring', die net zo goed door de financiële woordvoerders afgewerkt kan worden.

Tbs-stelsel onder de parlementaire loep genomen

Na een geweldsmisdrijf door een tbs-cliënt op verlof in 2005 pleiten samenleving en parlement voor hervorming van het tbs-stelsel. Een tijdelijke parlementaire commissie onder voorzitterschap van het VVD-Kamerlid Visser doet onderzoek. Het rapport van de commissie wordt positief ontvangen door de Kamer. Onder andere worden maatregelen voorgesteld om ex-tbs'ers langer na de voorwaardelijke beëindiging van hun behandeling te volgen, om zodoende de kans op recidive te verminderen en de maximale duur van de voorwaardelijke tbs-oplegging te verlengen. Ook het kabinet ontvangt de aanbevelingen van het rapport met sympathie.

Tijdens de behandeling van het rapport door de Kamer, op 14 juni, blijkt er grote steun voor voorstellen voor gedwongen medicatie voor tbs'ers. De PvdA'er Wolfsen vindt het 'een doorbraak'. De Kamer steekt ook de hand in eigen boezem: te vaak ontaardde het reageren op incidenten met tbs'ers in 'hijgerigheid', aldus GroenLinks-Kamerlid Ozütok. De VVD'er Weekers sluit zich hierbij aan: 'Het is noodzakelijk om het onderwerp uit de sfeer van de incidentenpolitiek te halen.'

En verder...

- dienen PvdA, ChristenUnie en GroenLinks een wetsvoorstel in voor het tegengaan van discriminatie van gehandicapten bij examens, waarmee het totaal aantal tijdens één kabinetsperiode ingediende initiatiefwetsvoorstellen op 32 komt, een record – het vorige stond op 31, gevestigd tijdens het tweede kabinet-Kok;

- steunt een Kamermeerderheid – ondanks kritiek uit het onderwijsveld – de invoering van de ‘leerrechten’, waarmee studenten zelf onderwijs kunnen inkopen;
- adviseert een speciale werkgroep van de Tweede Kamer naar aanleiding van de debatten over de uitzending van de missie naar Uruzgan de Grondwet zodanig te veranderen dat het kabinet voortaan vooraf instemming van de Kamer moet vragen bij de inzet van Nederlandse troepen in het buitenland;
- zwicht de VVD-fractie in de Tweede Kamer voor het dreigement van minister van Justitie Donner, die waarschuwde af te treden als plannen om te komen tot experimenten met legale wietteelt voor de coffeeshops in Maastricht, zoals voorgesteld door de Maastrichtse burgemeester Leers (CDA), worden overgenomen;
- wordt minister van Bestuurlijke Vernieuwing Pechtold op 24 juni gekozen als lijsttrekker voor D66 bij de Tweede Kamerverkiezingen;
- moet minister Verdonk erkennen dat het haar niet zal lukken alle resterende dossiers van de in het kader van de oude Vreemdelingenwet uitgeprocedeerde asielzoekers af te handelen vóór 1 juli – zoals in 2005 nog per motie-Dittrich geeïst door D66; tijdens een coalitieoverleg wordt afgesproken dat op 1 oktober de resterende dossiers weggewerkt zijn, hetgeen in een spoeddebat per motie van D66 vastgelegd wordt;
- verwerpt de Eerste Kamer het initiatiefwetsvoorstel van het VVD-Tweede Kamerlid Luchtenveld om echtscheiding ook zonder tussenkomst van de rechter mogelijk te maken; het is Luchtenvelds laatste parlementaire daad: hij maakt plaats voor onderwijsstaatssecretaris Rutte, die op 31 mei tot VVD-lijsttrekker voor de volgende Tweede Kamerverkiezingen gekozen is.

Juli 2006

Het kabinet-Balkenende II valt

Verdonk stelt na nieuw onderzoek vast dat Hirsi Ali – op basis van het Somalisch naamrecht – toch niet gelogen heeft bij haar asielaanvraag in 1992 en zodoende het Nederlanderschap terecht bezit. Twee dagen later vindt een spoeddebat plaats, waarin de werkwijze van Verdonk wordt bekritiseerd. ‘Het debat van de unieke taferelen,’ zo karakteriseert nestor Van der Vlies (SGP) de vergadering, die van half negen ’s avonds tot half zes in de ochtend duurt. Minister Zalm wordt tijdens het debat naar de Kamer geroepen en Kamervoorzitter Weisglas verlaat tijdelijk zijn voorzitterszetel, beiden om verantwoording af te leggen over hun rol in de kwestie. Het vermoeden dat een verklaring door Hirsi Ali juridisch niet noodzakelijk maar politiek door Verdonk wel gewenst was, wordt tijdens het debat per abuis bevestigd door premier Balkenende, die spreekt van een formulering ‘waarmee ook de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratiebeleid moest kunnen leven’. Een door GroenLinks ingediende motie van afkeuring tegen Verdonk krijgt geen meerderheid, maar wordt wel gesteund door de fractie van D66.

Nadat het kabinet de volgende middag verklaard heeft geen reden te zien tot het aftreden van Verdonk, trekt D66-fractievoorzitter Van der Laan de steun aan het kabinet in. De D66-bewindslieden verlaten het kabinet, waarop premier Balkenende aankondigt dat de CDA- en VVD-ministers hun portefeuilles ter beschikking stellen.

Wet Marktwerking Gezondheidszorg

De Eerste Kamer aanvaardt de Wet Marktwerking Gezondheidszorg. De wet regelt onder meer de oprichting van de Nederlandse Zorgautoriteit, die toezicht uitoefent op de overgang naar meer marktwerking in de gezondheidszorg. Een Kamermeerderheid blijft kritisch over de kwaliteitscontrole in de zorgmarkt. CDA-veterane Van Leeuwen kwalificeert de werking van het nieuwe zorstelsel tot dusver als 'beschamend'. Minister Hoogervorst belooft vervolgens inzage te geven in de afspraken tussen de toezichthouders.

Inburgeringswet

De behandeling van de nieuwe Inburgeringswet van Verdonk verloopt stroef. De minister wil een verplichte inburgeringscursus voor alle nieuw- en oudkomers tussen 16 en 65 jaar. Veel fracties vrezen juridische problemen vanwege het opleggen van de inburgeringsplicht aan bijna 260.000 al genaturaliseerde Nederlanders, dat als discriminatie en dus in strijd met de grondwet uitgelegd kan worden. De Kamer wenst een spoedadvies van de Raad van State. Betreffende de Inburgeringswet wordt besloten slechts artikel 3 – dat een onderscheid tussen genaturaliseerde en geboren Nederlanders vastlegt – voor te leggen aan de Raad van State, waarna de rest van de wet op 7 juli met grote meerderheid aangenomen wordt.

Kabinetsformatie en aantreden Balkenende III

Na de val van het kabinet-Balkenende II willen CDA en VVD door met een missionair rompkabinet. Oud-premier Lubbers (CDA) wordt als informateur aangewezen om de haalbaarheid van een dergelijk minderheidskabinet te onderzoeken. Lubbers slaagt binnen enkele dagen; op 5 juli rapporteert hij aan de koningin. Hij rekent erop dat het nieuwe kabinet zijn beperkingen zal kennen: 'CDA en VVD moeten zich donders bewust zijn dat de boog knapt als ze die te strak spannen.'

Balkenende wordt vervolgens benoemd tot formateur. Binnen een dag is zijn derde kabinet samengesteld. In het kabinet-Balkenende III worden de staatssecretarissen Wijn (CDA) en Nicolaï (VVD) gepromoveerd tot minister van respectievelijk Economische Zaken en Bestuurlijke Vernieuwing. De voormalig Haagse wethouder Bruins wordt staatssecretaris voor Onderwijs. Het kabinet kan voort met het opstellen van een begroting voor 2007 en een nieuw belastingplan. In de regeringsverklaring belooft Balkenende dat het kabinet zich 'terughoudend en zorgvuldig' zal opstellen, maar in het debat weigert hij uiteen te zetten welke dossiers wel en welke niet behandeld zullen worden. De oppositie toont zich hierover argwanend, maar berust snel. Bos oordeelt dat het weinig zin heeft te 'trekken aan een dood paard'.

En verder...

- geeft LPF-Kamerlid Kraneveldt op 4 juli haar Kamerzetel op uit teleurstelling over haar fractie, die aankondigt gedoogsteun te geven aan het minderheidskabinet-Balkenende – ze stelt zich vervolgens beschikbaar voor een plaats op de kandidatenlijst van de PvdA; Kraneveldt wordt opgevolgd door Van Oudenallen, die echter niet gewenst wordt door de LPF-fractie, waarna zij een onafhankelijke eenpersoonsfractie vormt;
- maken de ministers van Defensie en Verkeer en Waterstaat bekend, naar aanleiding van vragen van PvdA-Kamerlid Kalsbeek, dat leden van het Koninklijk Huis in 2005 voor meer dan een miljoen euro vliegkosten hebben gemaakt;

- komt de Kamer terug van reces om te debatteren over de zorgelijke toestand in Libanon, waar Israël en de Hezbollah met elkaar in strijd zijn geraakt; minister Bot weigert ondanks kritiek van de linkse oppositie de Israëlische vergeldingsacties te veroordelen.

Augustus 2006

Nieuwe dienstregeling NS

Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat Schultz van Haegen komt in aanvaring met de Kamercommissie Verkeer en Waterstaat, die in een spoeddebat kritiek uitoefent op het akkoord over de nieuwe dienstregeling voor 2007. CDA, PvdA en GroenLinks hebben het parlement hiervoor teruggeroepen van reces. Op initiatief van GroenLinks had de Vaste Verkeerscommissie van de Kamer er eerder juist op aangedrongen 'geen onomkeerbare stappen' te nemen, aangezien veel fracties moeite hadden met verslechtingen voor het noorden, oosten en zuiden van het land.

En verder...

- keren D66-fractievoorzitter Van der Laan en de leden Dittrich en Lambrechts na de verkiezingen van 22 november niet terug in de Tweede Kamer;
- laten ook Kamervoorzitter Weisglas en Kamerlid Van Aartsen, beiden van de VVD, weten niet terug te keren in de Kamer;
- stapt LPF-fractievoorzitter Van As over naar de groep-Nawijn, nadat zijn partijbestuur hem te kennen heeft gegeven dat niet hij maar Herben de lijsttrekker zal worden bij de verkiezingen.
- verklaren de VVD-ministers Dekker (VROM) en Zalm (Financiën), CDA-minister De Geus (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) en VVD-staatssecretaris Schulz van Haegen (Verkeer en Waterstaat) verklaard niet beschikbaar te zijn voor het Kamerlidmaatschap; De Geus en Zalm zijn wel beschikbaar voor het ministerschap;
- is een Kamermeerderheid tegen gedwongen ontpoldering van 600 hectare landbouwgrond in Zeeland; dit eist Brussel als compensatie voor het uitdiepen van de vaargeul van de Westerschelde;
- is een Kamermeerderheid voor het opsluiten van alleenstaande minderjarige asielzoekers (ama's) om hen te beschermen tegen mensenhandelaren en kwaadwilligen;
- pleit een Kamermeerderheid voor het intrekken van het exportverbod voor schapen, runderen en geiten dat is afgekondigd vanwege de uitbraak van de veeziekte blauwtong in Limburg.

Noot

- 1 Dit overzicht is gebaseerd op de berichtgeving in *NRC Handelsblad* en *Parlementaire Nieuwsbrief*. Een overzicht van de partijpolitieke gebeurtenissen wordt jaarlijks gepubliceerd in het *Jaarboek Documentatiecentrum Nederlandse Politiek Partijen*.